

DIAGRAM SÉMANTICKÝCH PRVKŮ PSM [v1, 17 ŘÍJEN 2022]

Sémantické prvky jsou slovní zásobou přirozeného sémantického metajazyka. Tento diagram znázorňuje česká slova pro tyto prvky a některé jejich kombinace podle gramatiky PSM. Komplexnější kombinace jsou rovněž možné. V některých jazycích mohou být dva prvky, např. CÍTIT a SLYŠET, vyjádřeny týmž slovem. V některých jazycích může mít jeden prvek dva nebo více exponentů (alolexů), např. české NĚCO a VĚC. Někdy lze kombinaci dvou či více prvků, například JAKO a TENTO, vyjádřit jediným portmanteau (takto). [pavaskova.marie@gmail.com]. Více zdrojů najdete na adrese: <https://nsm-approach.net>
Tento diagram vychází z anglického diagramu v20 z května 2022. Adaptace PSM do češtiny byla podpořena projektem „Grantová schémata na UK“ (registrační číslo CZ.02.2.69/0.0/0.0/19_073/0016935).

JÁ já chci něco udělat/vědět/řict já to chci, já to nechci já nevím může se mi stát něco špatného někdo jako já	TY chci, abys ty něco udělal/věděl/řekl může se ti stát něco špatného ty jsi někdo jako já	NĚKDO~ČLOVĚK tento někdo~tento člověk, ten samý člověk, někdo jiný, tento jiný člověk někdo něco dělá/řiká
NĚCO~VĚC toto něco~tato věc, ta samá věc, něco jiného něco velkého, něco malého něco jednoho druhu	TĚLO těla lidí tělo jednoho druhu, těla dvou druhů něco špatného se děje uvnitř něčího těla někdo něco cítí v těle	LIDÉ tito lidé, mnoho lidí, někteří lidé, málo lidí mnoho lidí myslí takto: ... lidé mohou říct: ... lidé jednoho druhu
DRUH lidé jednoho druhu/dvou druhů/mnoha druhů tento druh, ten samý druh, jiný druh, tento jiný druh někdo/něco jednoho druhu místo jednoho druhu	(MÍT) ČÁSTI těla lidí mají mnoho částí jedna/dvě z těchto částí... něco tohoto druhu má dvě části/mnoho částí tato část, ta samá část, tato jiná část	SLOVO mnoho slov, jiná slova, jedno slovo slova jednoho druhu řict něco (ne) slovy, řict něco jinými slovy řict tato slova

CHTÍT chci to někdo něco chce někdo něco chce udělat/vědět/řict někdo chce, aby to udělal/věděl/řekl někdo jiný někdo chce, aby se něco stalo velmi to chci	NECHTÍT nechci to někdo to nechce někdo to nechce udělat/řict někdo nechce, aby se to stalo	CÍTIT někdo cítí něco (dobrého/špatného) někdo cítí něco (dobrého/špatného) v části těla někdo takto cítí
DĚLAT někdo něco dělá (někomu jinému) někdo něco dělá něčím jiným/částí těla někdo dělá s někým jiným někdo dělá něco dobrého (pro někoho jiného)/špatného (někomu jinému)	ŘÍKAT řikám: ... někdo říká něco (dobrého/špatného) (někomu) někdo říká něco (dobrého/špatného) (o někom/něčem) někdo říká něco takového: „-“ někdo říká něco slovy někdo říká někomu slovo	VĚDĚT vím tento někdo to ví tento někdo ví něco (mnoho věcí) o někom/o něčem lidé to mohou vědět [vím, že... = je to takto: ..., vím to]
VIDĚT někdo někoho/něco vidí (na nějakém místě) lidé na tomto místě mohou/nemohou dobře vidět někdo může/nemůže toto něco vidět lidé mohou/nemohou toto něco vidět lidé toto místo mohou vidět	SLYŠET někdo něco slyší lidé mohou cítit něco špatného, když toto slovo slyší	MYSLET někdo si o někom jiném/o něčem něco myslí někdo si o někom jiném/o něčem myslí něco dobrého/špatného někdo myslí takto: „-“ mnoho lidí myslí takto: „-“

NE ne dobrý, ne špatný ne takový nevím někdo to nemůže udělat	MOCT něco (dobrého/špatného) se může stát tento někdo to teď může/nemůže udělat někdo něco nemůže udělat někdo něco nemůže neudělat může to být takto: ...	PROTOŽE z toho důvodu stalo se to, protože tento někdo předtím něco udělal ...ne z jiného důvodu [z toho důvodu = protože + toto]
JESTLIŽE jestliže se to takto po nějaký čas děje, ... jestliže to uděláš, ... jestliže někdo něco takového dělá, ...	MOŽNÁ možná je to takto, možná to takto není možná to může udělat někdo jiný	JAKO~TAK JAK~ZPŮSOB děje se to takto: ... je to takto: ... někdo myslí takto: „-“ někdo jako já tento někdo to takto dělá děje se to tak, jak tento někdo chce je dobré, jestliže to někdo udělá/řekne tímto způsobem, ne nějakým jiným způsobem
	VELMI velmi velký, velmi malý, velmi dobrý, velmi špatný, velmi daleko, velmi blízko, velmi krátce, velmi dlouho velmi to chci velmi velmi velký, velmi velmi dobrý, velmi velmi daleko atd.	VÍC~JEŠTĚ~UŽ NE někdo chce víc, někdo dělá víc, někdo ví víc někdo (o tom) chce vědět/řict víc ještě jeden, ještě dva, ještě mnoho už nežije takto už ne

TENTO tento někdo, toto něco, tito lidé, tento druh, tato část v této době, na tomto místě z toho důvodu je to takto: ... [takto, takový = jako + tento]	TEN SAMÝ ten samý člověk, ta samá věc, ten samý druh v té samé době, na tom samém místě někdo říká/dělá/myslí si/ví/chce/cítí to samé	JINÝ~DRUHÝ někdo jiný, něco jiného, v jiné době, někde jinde některé jiné druhy, některé jiné části tento jiný druh, tato jiná část, tento jiný člověk, tato jiná věc druzí lidé [jinde = jiný + někde]
JEDEN jeden člověk, jedna věc, jeden druh jedna z těchto částí jedna z těchto věcí, jeden z těchto lidí na jednom místě, v jedné době něco jednoho druhu ještě jedna věc	DVA dva lidé, dvě věci, dva druhy dvě z těchto částí něco tohoto druhu má dvě části dvě z těchto věcí, dva z těchto lidí ještě dvě věci	MNOHO mnoho lidí, mnoho věcí, mnoho druhů dvě z těchto částí něco tohoto druhu má mnoho částí mnohokrát, na mnoha místech mnoho tohoto něčeho (např. vody) o mnoho víc
VŠICHNI~VŠECHNY všichni lidé, všechny věci, všechny druhy všechny tyto části vždycky, všude všechno toto něco (např. voda) [vždycky = všechny + doba] [všude = všechny + místo]	NĚKTERÝ~NĚJAKÝ ~TROCHU někteří lidé, některé věci, některé druhy některé z těchto částí některé z těchto věcí/některí z těchto lidí v nějakou dobu, na některém místě trochu tohoto něčeho (např. vody)	MÁLO málo lidí, málo věcí málo tohoto něčeho (např. vody) velmi málo

DÍT SE~STÁT SE něco se děje něco se někomu děje něco se něčemu děje něco se děje někde (na nějakém místě) něco se děje v někom/v něčem	BÝT (NĚKDE) někdo je někde (na nějakém místě) něco je někde (na nějakém místě) někdo je s někým jiným	ŽÍT někdo žije dlouho na tomto místě žije mnoho lidí tento někdo žije s někým jiným je dobré, jestliže někdo takto žije	UMŘÍT všichni lidé v nějakou dobu umřou tento někdo umřel v této době/na tomto místě potom, co někdo umře, ...
JE na tomto místě něco je na tomto místě někdo je jsou dva druhy/je mnoho druhů ...	BÝT (NĚKDO/NĚCO) tento někdo je někdo jako já toto je něco jednoho druhu toto je něco velkého/malého vím, kdo tento někdo je	(JE) MOJE tato věc (nůž, košile atd.) je moje [tato věc je někoho jiného = někdo jiný o této věci může říct: „to je moje“]	

VELKÝ něco velkého velké místo velmi velký	MALÝ něco malého malé místo velmi malý
DOBŘÍ něco dobrého, někdo dobrý děje se něco dobrého udělat něco dobrého (pro někoho) cítit něco dobrého to je dobré je dobré, jestliže...	ŠPATNÝ něco špatného, někdo špatný děje se něco špatného udělat něco špatného (někomu) cítit něco špatného to je špatné je špatné, jestliže...
PRAVDA to je pravda to není pravda	

KDY~KDYŽ~DOBA v této době, v té samé době, v nějaké jiné době, v této jiné době když to někdo takto po nějakou dobu dělá, ... v době, kdy ...	TEĎ něco se tady teď děje když to teď říkám, ...	CHVÍLE stane se to v jedné chvíli před chvílí, po chvíli v této chvíli
(PO) NĚJAKOU DOBU před nějakou dobou po nějaké době takto se to děje po nějakou dobu někdo toto po nějakou dobu dělá [během této doby = v této době, po nějakou dobu]	DLOUHO dlouho předtím/před dlouhou dobou dlouho potom/po dlouhé době velmi dlouho	KRÁTCE krátce předtím/před krátkou dobou krátce potom/po krátké době velmi krátce
PŘED~DŘÍV předtím před nějakou dobou krátce předtím/před krátkou dobou dlouho předtím/před dlouhou dobou [předtím = před + ta/tato doba]	PO~POZDĚJI potom po nějaké době krátce potom/po krátké době dlouho potom/po dlouhé době [potom = po + ta/tato doba]	

KDE~MÍSTO~NĚKDE na tomto místě, na tom samém místě, někde jinde, na tomto jiném místě na některých místech, na mnoha místech na místě, kde... na tomto místě je mnoho míst	TADY něco se tady teď děje lidé tady	
NAD nad tímto místem vysoko nad tímto místem někdo nad jinými lidmi	POD pod tímto místem hluboko pod tímto místem	NA (JEDNÉ) STRANĚ na této straně, na té samé straně na jedné straně, na dvou stranách na všech stranách
BLÍZKO blízko tohoto místa blízko někoho	DALEKO daleko od tohoto místa daleko-vysoko nad/hluboko pod tímto místem	

Funkční slova a portmanteau Toto jsou některá hlavní funkční slova a portmanteau v českém PSM. ,na', např. na tomto místě ,v', např. v této době ,s', např. dělat něco s někým/něčím ,o', např. něco si o něčem/někom myslet, něco o něčem/někom říkat ,aby', např. chci, aby to někdo udělal ,to' pro ,tato věc' ,dobře': adverbialní varianta pro ,dobrý' ,takový' a ,takto': portmanteau z prvků ,jako' a ,tento' ,všude': portmanteau z prvků ,všechny' a ,místo' ,jinde': portmanteau z prvků ,jiný' a ,někde' ,často', ,někdy', ,vždycky', ,nikdy': portmanteau z kvantifikátorů a prvků ,doba'

Používání PSM v explikacích Nepoužívejte žádná komplexní, jazykově specifická slova, neheďte na to, jak běžná a jednoduchá se zdají (např. a, nebo, ale). Ujistěte se, že používáte sémantické prvky jen v přípustných syntaktických rámcích. Neuchylujte se k syntaxi mimo rámec PSM, i když to česká gramatika dovoluje. Vyhýbejte se těmto neuniverzálním konstrukcím: - vztažné věty (např. ten, kdo to udělal) - komparativ (např. lepší než, více než) - nepřímá řeč (např. tento někdo řekl, že...) Pokud je to možné, měla by explikace sestávat pouze ze sémantických prvků, některé explikace ale vyžadují i sémantické molekuly. Sémantické molekuly jsou soubor jasně definovaných neelementárních významů, které fungují jako stavební jednotky významu u komplexnějších pojmu.
